

前言

003

I 東正教人類學的身體觀

015

第一節 聖經人類學中的身體觀

015

一、聖經中“тело”的概念

016

二、舊約中“плоть”的概念

019

三、使徒保羅的肉體概念

021

第二節 教父神學中的身體觀

023

第三節 東正教哲學家理解下的人類學

027

一、復活概念的人類學

028

二、一切統一神學

029

三、神人與神人類

029

四、器官投射與同型相似

030

五、靈性的身體性

032

六、身心靈的變身

033

第四節 身體參與禮拜儀式

034

一、頻繁劃十字聖號

034

二、親吻聖物

035

三、為數眾多的齋戒

035

四、參與七大聖事

036

五、身體參與禱告和靈修

036

第五節 人身體裡的基督——數字密碼與解剖學

037

結語

042

II 形象與相像・神化與聖像畫

053

第一節 形象／聖像的詞義辨析

053

第二節 神的形象

054

一、教會反對藝術？

055

二、教父言論的誤解

056

三、象徵手法

057

四、寫實主義的嘗試

058

第三節 人性與神性同場刻劃的困境

060

一、從舊約到新約——不可見的可見呈現

060

二、象徵的寫實主義

062

第四節 形象與原像

063

一、階梯鏡像的比喻

064

第五節 人是神的聖像

067

一、人類是神的聖像壁

067

二、靈修以成為神的聖像

068

第六節 按照形象——與神相似

069

一、聖經出處

069

二、教父及神學家觀點

071

第七節 人的神化

081

一、依靠神的恩賜

082

二、人世間的神化經驗

083

三、人的自由被神化

084

四、神化的具體作法

084

第八節 神化後身體在聖像畫中的體現——談輕盈與律動

086

結語

089

III 肉身折磨・救贖解脫

099

第一節 受難與聖性的連結

099

一、受難精神的神學概念

100

二、聖像畫上的受難題材	103
第二節 禁慾與靜默——東正教苦修精神的核心	108
第三節 聖像畫中的裸體意象	117
第四節 最後審判	123
一、天堂	127
二、地獄	132
第五節 不朽的身體——敬拜聖骸的傳統	138
一、聖骸是無價珍寶	140
二、高尚德行者的骨骸引發仿效的正向效益	141
三、聖靈的居所	142
四、強調聖骸顯現的神蹟	143
結語	149
IV 閱讀畫筆尖上的信仰——聖像畫的文字性	159
第一節 聖像畫的文字性	159
一、聖像情節的文字依據	160
二、聖像的符號學	161
三、閱讀聖經般閱讀聖像	164
四、禱告：一種文字型聖像	165
五、聖像上的題字	167
第二節 聖者傳與聖者傳式聖像	168
第三節 聖像範本	173
一、宗教藝術規範	174
二、宗教藝術規範的美學價值	175
三、東正教藝術規範——聖像範本	178
四、聖像範本的教父學闡釋	179
五、希臘羅馬時期之人物外貌索引	181
六、拜占庭時期的聖像範本	183
七、俄羅斯聖像範本	187

八、範本之內容編排	192
九、「參照相似的人物」系統	193
結語	196
V 聖像範本中的聖人身體符號	201
第一節 聖像上的面容	204
一、基督面容的傳說	204
二、第一幅耶穌面容像	208
三、臉部的神學意涵	210
四、面孔與聖容的差異	213
五、聖容地位的殞落	216
六、「聖容的」與「聖容以外的」	218
七、臉型及五官描繪	219
第二節 範本中的聖人身體	222
一、身形、整體外觀	222
二、頭部	227
三、頭髮	229
四、臉型、面部整體	235
五、眉毛	236
六、眼睛	238
七、鼻子	241
八、鬍子	243
九、嘴與唇	251
十、耳朵	252
十一、手與手指	253
十二、肩膀	256
十三、腳	258
第三節 結論	259

VI 總結

267

參考書目

275

插圖目錄

291

Оглавление

Введение	003
I. Понятия тела и плоти в православной антропологии	015
1. Понятия тела и плоти в Священном Писании	015
2. Понятия тела и плоти в святоотеческом богословии	023
3. Антропология в православной философии	027
4. Телесное участие в литургии	034
5. Христос в человеке – символ и анатомия	037
Заключение	042
II. Образ и подобие / обожение и икона	053
1. Семантика слов «образ» и «икона»	053
2. Образ Бога	054
3. Трудность совместимости в едином образе человеческой и божественной природы	060
4. Образ и прообраз	063
5. Человек – икона Божья	067
6. По образу и подобию	069
7. Обожение человека	081
8. Воплощение обожения человека на иконе	086
Заключение	089
III. Страдание и спасение	099
1. Страдание и его связь со святостью	099
2. Аскетизм и исихазм	108

3. Обнаженное тело в иконописи	117
4. Страшный суд	123
5. Нетленное тело — традиция почитания мощей	138
Заключение	149

IV. Словесность в иконописи 159

1. Словесность в иконописи	159
1-1 Словесные основы иконописных сюжетов	160
1-2 Семиотика иконы	161
1-3 Можно ли читать икону так же как Библию?	164
1-4 Молитва — форма словесной иконы	165
1-5 Надписи на иконах	167
2. Жития и житийная икона	168
3. Иконописный подлинник	173
3-1 Канон религиозного искусства	174
3-2 Эстетика канонического искусства	175
3-3 Иконописный подлинник	178
3-4 Понятие «образец» в святоотеческом богословии	179
3-5 Индекс внешности человека в римско-греческой эпоху	181
3-6 Византийские иконописные подлинники	183
3-7 Русские иконописные подлинники	187
3-8 Содержание подлинника	192
3-9 Система «по подобию..., аки...»	193
Заключение	196

V. Телесный код в иконописном подлиннике 201

1. Лик	204
1-1 Легенды об образе Христа	204
1-2 Первая икона — Спас Нерукотворный	208

1-3 «Печать» Христа на лице человека	210
1-4 Лик и лицо	213
1-5 Падение «лика»	216
1-6 Доличное и личное письмо в иконописи	218
1-7 Черты лица	219

2. Описание изображения тела в «Подлиннике Большакова» и «Подлиннике Фартусова»	222
2.1. Описание изображения тела в целом	222
2.2. Голова	227
2.3. Волосы	229
2.4. Лик	235
2.5. Брови	236
2.6. Глаза	238
2.7. Нос	241
2.8. Борода	243
2.9. Уста	251
2.10. Уши	252
2.11. Руки и пальцы	253
2.12. Плечи	256
2.13. Ноги	258
Заключение	259

VI. Заключение 267

Библиография 275

Список иллюстраций 291